

ข้อมูลการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลนาใน

จัดทำโดย

กองการศึกษา เทศบาลตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

คำนำ

ครุภูมิปัญญาไทยหรือที่ยกย่องกันว่าปราชญ์ชาวบ้าน มีความหลากหลายตามความถนัด และการปฏิบัติของแต่ละคน ซึ่งมีองค์ความรู้ที่มีการหล่อหลอม ซึมซับ บ่มเพาะ คั้นคว้า ทดลองโดยใช้วิถีชีวิตของตนเองเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ เพื่อทดสอบความถูกต้องแล้วคิดสรรกลั่นกรองสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต แก่แผ่นดิน ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานทั้งที่เป็นมรดกและทั้งที่เป็นสมบัติทางปัญญา การสืบสาน การถ่ายทอดผ่านรูปแบบต่างๆ ดังนั้นประสบการณ์ความคิดและวิธีการดำรงชีวิตของครุภูมิปัญญาไทยแต่ละท่านล้วนเป็นคุณทรัพย์ทางปัญญาที่สำคัญของแผ่นดิน เทศบาลตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้เล็งเห็นความสำคัญของปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีความรู้ความสามารถ และได้เผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจต่อไป

กองการศึกษา

เทศบาลตำบลนาใน

ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อใช้ แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็น ที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวใน การดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น

๒.๑ ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกลั่นกรอง/การแปรรูป (การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา เป็นต้น

๒.๒ ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน, งานแกะหนังตะลุง, งานทอผ้าด้วยมือ, งานเย็บปักถักร้อย, การทำหัวโชน เป็นต้น

๒.๓ ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต โดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่าง ๆ จากยางพารา เป็นต้น

๒.๔ ด้านการแพทย์ไทย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดแผนไทย/การนวดประคบสมุนไพร), การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค, การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอดำแยของชาวไทยมุสลิม (โต๊ะบีแด) เป็นต้น

๒.๕ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า, การสืบชะตาแม่น้ำ, การทำแนวปะการังเทียม, การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๒.๖ ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม, ประติมากรรม, นาฏศิลป์, ดนตรี, ทัศนศิลป์, คีตศิลป์, การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว, ลำตัด, ลิเก, หมอลำ, โนรา เป็นต้น

๒.๗ ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ, ภาษาถิ่น, หนังสือ, ตำรา, ตำรับอาหาร, งานประพันธ์/บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง, เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๘ ด้านอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านเกษตรกรรม กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (หน่อไม้อัดπίบ)

กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (หน่อไม้อัดπίบ)

ด้วยประชาชนบ้านนาใน หมู่ที่ ๕ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อกลุ่มสตรีแม่บ้านบ้านนาใน ได้มีความรู้และวิธีเกี่ยวกับการทำหน่อไม้ อัดπίบและยังเป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับครอบครัว เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาวัตถุดิบ และอุปกรณ์การทำหน่อไม้อัดπίบ ในการดำเนินการโครงการครั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน สร้างความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ และสร้างเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ ๕ มีสมาชิกทั้งหมด ๔๐ คน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มเครือข่ายและยังเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กลุ่มทำหน่อไม้อัดπίบ บ้านนาใน หมู่ ๕ ชุมชนเพื่อมูลค่าเพิ่ม และเสริมสร้างมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านหัตถกรรม กลุ่มทอผ้าย้อมคราม บ้านอุนดง – หนองไขวาลย์

กลุ่มทอผ้าย้อมคราม บ้านอุนดง – หนองไขวาลย์

ด้วยประชาชนบ้านอุนดง-หนองไขวาลย์ หมู่ที่ ๑ และ ๑๐ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านอุนดง - หนองไขวาลย์ พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพรรณานิคม เพื่อกลุ่มสตรีแม่บ้านบ้านอุนดง-หนองไขวาลย์ ได้มีความรู้และวิธีเกี่ยวกับการทอผ้าย้อมครามและยังเป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับครอบครัว นอกจากนี้ยังได้รับงบประมาณจากส่วนราชการอื่นๆ อาทิเช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสกลนคร สำนักงานจัดหางานจังหวัดสกลนคร และเทศบาลตำบลนาใน เพื่ออุดหนุนงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เช่น กี่ พิม อักกระบอก กระสวย ผ้าย และน้ำคราม ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน สร้างความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ และสร้างเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน กลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านอุนดง-หนองไขวาลย์ มีสมาชิกทั้งหมด ๕๐ คน ได้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมคราม เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม เครือข่ายและยังเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อมูลค่าเพิ่ม และเสริมสร้างมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านหัตถกรรม กลุ่มผ้าฝ้ายย้อมเปลือกไม้ ผักค้ำกู

กลุ่มผ้าฝ้ายย้อมเปลือกไม้ ผักค้ำกู

ด้วยประชาชนชาวบ้านผักค้ำกู หมู่ที่ ๖,๙,๑๑ ตำบลนาใน อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร ได้ก่อตั้ง กลุ่มผ้าฝ้ายย้อมเปลือกไม้ "ผักค้ำกู" เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน ได้เสนอโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณเทศบาลตำบลนาใน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้กลุ่มผู้ฝึกการ ผู้สูงอายุ แม่บ้าน และเยาวชน ได้มีอาชีพเสริมหลังจากฤดูกาลทำนา และเพื่อเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชน สร้างความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพทอผ้า และสร้างเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงไว้ให้ลูกหลานได้สืบสานเรียนรู้

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ท้องถิ่นไทย รวมใจภักดี รักพื้นที่สีเขียว ปลุก
หล้าแฝก

ท้องถิ่นไทย รวมใจภักดี รักพื้นที่สีเขียว ปลุกหล้าแฝก

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวงได้มีแนวทางพระราชดำริพระราชทานไว้เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาได้ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่างแต่มีประโยชน์ ๔ อย่างคือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกทรงรับการชลประทาน ปลูกรับทรัพยากรน้ำ และปลูกดำรงทวยโดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ที่ ๔ คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎร โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ตามพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๕ ณ บ้านถ้ำตัว ตำบลปทุมวาปี อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร และมีพระราชดำรัสว่า พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันทจะเป็นป่า ป่าที่ถวายความจงรักภักดีต่อ น้ำ พระเจ้าอยู่หัวสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉันทจะสร้างป่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชประสงค์ให้สืบสาน รักษา และต่อยอดงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้มีความยั่งยืนสร้างประโยชน์ให้กับประชาชน และประเทศติดต่อไปรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย และจังหวัดสกลนคร มีความห่วงใยเรื่องสภาพพื้นที่ป่าอันเป็นต้นกำเนิดของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งแหล่งต้นน้ำ ลำธาร ป่าไม้ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการปลูกหญ้าแฝกมีถนนเป็นการป้องกันการพังทลายของคันคลองและป้องกันการพังทลายของดิน ตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านศิลปกรรม ดนตรี – นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้าน โรงเรียนบ้านผักคำภู

วัตถุประสงค์การก่อสร้างเจดีย์ และความเป็นมา

๑. เพื่อรณรงค์ให้ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอีสาน
๒. เพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอีสานด้านดนตรี-นาฏศิลป์พื้นบ้าน
๓. เพื่อนำเอาศิลปะด้านดนตรีพื้นบ้านมาบอกเล่าคนรุ่นหลังได้นำไปสืบทอด
๔. เพื่อให้เยาวชนที่อยู่ห่างไกลจังหวัดที่ไม่ได้เรียนรู้และสืบสานดนตรีพื้นบ้าน
๕. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยให้เด็กและเยาวชน ตระหนักถึงความเป็นชาติไทย
๖. เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านให้แก่กลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม การเลี้ยงผีปู่ตา

ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตาและประเพณีบุญข้าชะเป็นประเพณีความเชื่อของชาวอีสาน ที่มี ความเกี่ยวพันต่อเนื่องกัน กล่าวคือก่อนจะมีการทำบุญข้าชะนั้นก็ต้องมีการเลี้ยงผีปู่ตาเสียก่อนในช่วงเดือน ๖ เดือน ๗ ทั้งสองประเพณีนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งคนทั่วไปมัก เรียกว่า “ผี” ความเชื่อเรื่องผีในสังคมท้องถิ่นของชาวอีสานมีอยู่อย่างแพร่หลายมีทั้งผีที่ร้ายและผีที่ดี ตัวอย่าง ของผีที่ร้ายก็ เช่น ปอบ กระสือ ซึ่งผู้คนหวาดกลัว ส่วนผีอีกประเภทคือ ผีดี ผู้คนให้ความเคารพนับถือกราบ ไหว้บูชา เช่น ผีปู่ตา เจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือผีบ้านผีเรือน ที่มีความเชื่อว่าคอยปกป้องให้ความคุ้มครองคนในชุมชน นั้นๆ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นผลให้เกิดประเพณีที่ เกี่ยวข้องกับผีคือประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตาและประเพณีบุญข้าชะขึ้น

คนอีสานมีความเชื่อเรื่องผีปู่ตามานานแล้ว ถือว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน ความเชื่อดังกล่าวได้หยั่งลึกลงไปจิตสำนึกของลูกหลานในชุมชน และถือปฏิบัติติดต่อกันอย่างเคร่งครัดตลอดมา ผี ปู่ตาเป็นผู้รักษาหมู่บ้านให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข อีกทั้งยังมีการบำหรือขอพรในกรณีต่างๆ ของคนในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านที่มาบ่าจะมีตั้งแต่เด็กนักเรียนจนถึงผู้สูงอายุทุกเพศทุกวัย การบนบานจะมีหลายอย่างเช่น การขอ พรให้ตนเองประสบความสำเร็จในด้านการเรียน ค้าขาย หรือในการเดินทาง โดยหากสิ่งที่ตนเองบนนั้นประสบ ความสำเร็จ ก็จะมีการแก้บนตามที่ได้กล่าวไว้ เช่น การบ่า ด้วยหัวหมู เป็ด ไก่ น้ำแดงหรือเหล้า หากเป็นเรื่อง ใหญ่ก็อาจจะถึงขึ้นมีการแสดงมโหรีสรรพ เช่น หมอลำ หรือภาพยนตร์ เลย์ทีเดียว นอกจากนี้ในทุกๆเดือน 6 ไทย (ราวพฤษภาคม) จะมีการทำบุญเลี้ยงผีปู่ตาเป็นประจำทุกปี โดยพิธีกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การบ่าหรือการ เช่นไหว้ต่างๆต้องผ่าน **เฒ่าจ้ำหรือกระจ้ำ** ซึ่งเป็นผู้ติดต่อทางจิตกับผีปู่ตา ในกรณีที่มีคนในชุมชนทำในสิ่งที่ สมควรผีปู่ตาจะแสดงให้เห็นโดยการไปสิง หรือเข้าเฒ่าจ้ำ เฒ่าจ้ำจะมีการสั่นแล้วพูดอะไรออกมาชัดเจนว่า ใครทำอะไรผิดผีปู่ตา ให้รีบแก้ไขโดยการนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปบอกกล่าวเพื่อขอขมา

วัตถุประสงค์การก่อสร้างเจดีย์ และความเป็นมา

๑. เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการชุมชนด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้อย่างยั่งยืน

๒. เพื่อให้ชุมชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตเดิม ภายใต้เทคโนโลยี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความสามัคคีในชุมชน

